

HET BETOOG Mensen met deze vorm van geheugenverlies zijn op de vlucht en daarin past geen lustmoord

Boer Jasper en de ‘Wandertrieb’

door **Harald Merkelbach**

De belangrijkste psychiater van Nederland heet professor Hjalmer van Marle. Althans als het om moord en doodslag gaat. En daarom vroegen de vaderlandse journalisten hem: „Professor, denkt u dat het mogelijk is dat boer Jasper aan een dissociatieve fugue leed, die keer toen hij een auto van zijn dorpsgenoot pikte en er een stukje mee ging rondtoeren?”

Dissociatieve fugue: de term kwam niet uit de lucht vallen. Zoals bekend werd boer Jasper door een politiepatrouille staande gehouden en kwam de zaak van de gepikte auto later voor de rechter. Tijdens de zitting bracht boer Jasper het rapport van een dokter in, die hij had geconsulteerd. De dokter zei dat boer Jasper in een toestand van totale verwarring, geheugenverlies en desoriëntatie – in jargon dissociatieve fugue – de auto had gestolen.

„Professor, is dat mogelijk?“, vroegen de journalisten dus aan Van Marle. En Van Marle zei ongeveer: „Jawel hoor, bij zo’n dissociatieve fugue gaat de knop helemaal om en weet je niet meer wie je bent en wat je doet.” Dat is nog eens een onderhoudend antwoord, waarmee je een talkshow goed op gang kunt helpen.

Wat zou het antwoord van Van Marle zijn geweest als de journalisten hem hadden ge-

Straalwagens in Oudwoude.

foto ANP

vraagd: „Professor, is het waarschijnlijk dat boer Jasper aan een dissociatieve fugue leed?”

Van Marle – als echte connaisseur – had dan vast en zeker het volgende gezegd. „Dames en heren journalisten, het antwoord op die vraag is ronduit saai. De frequentie van dissociatieve fugue – zo de aandoening al bestaat, maar daarover straks meer – komt dicht in de buurt van de 0 procent. Inderdaad, u

hoort het goed, de aandoening is zeldzamer dan zeldzaam. Daarom ook dat dokters en psychologen in staat van grote opwindung raken als ergens een geval opduikt. Het laatste, goed beschreven geval deed zich jaren geleden voor in Beieren en natuurlijk is het terechtgekomen in de annalen van ons vak. Deze Beierse patiënt – ik noem hem voor het gemak even de Lederhosen-man – liet alle kenmerken zien die in eerdere gevalsoverzichten van de fugue ook al zo prominent aanwezig waren: de Lederhosen-man had een psychiatrische voorgeschiedenis, hij had de laatste tijd een hoop ellende voor de kiezen gekregen, hij ging in een toestand van desoriëntatie zwerven en er was sprake van grote geografische verplaatsing. Toen hij eenmaal bij de dokters terechtkwam, was de Lederhosen-man zijn autobiografisch geheugen kwijt. Dat geheugenverlies bleef tijdens lang aanhouden.”

„Maar professor, dat beeld past toch in de verste verte niet bij boer Jasper en het incident met de gepikte auto?”

De professor: „U slaat de spijker op zijn kop; beter had ik het zelf niet kunnen samenvatten. Ik voeg er wel dit aan toe: valse fuguers bestaan. Talloos zijn de gevallen van mensen die zich diep in de nesten hebben gewerkt en dan de wijk nemen, om later te veinzen dat ze niet wisten wat ze deden. Ik noem de pianoman in Engeland en de woudjongen van Berlijn. Er zijn geleerden die menen dat

alle fuguers in meer of mindere mate simultanten zijn. Ik moet me genuanceerder uitdrukken: dat alle fuguers zich die diagnose graag laten aanwrijven. De belangrijkste – en niet de minste in zijn vak – is de Canadese historicus Ian Hacking. Hij laat in zijn standaardwerk *Mad Travellers* (1998) zien dat de dissociatieve fugue een favoriete diagnose was van Duitse frontartsen. Ze gaven haar bij voorkeur om deserteurs van de standrechtelijke executie te redden. En die arme drommels vonden dat natuurlijk prima. *Wandertrieb* zeiden de Duitse dokters trouwens als zij het over de dissociatieve fugue hadden en dat is zo’n slechte uitdrukking nog niet.”

„Professor, dank voor dit minicollege. Maar onze kijkers willen het spannender. Daarom deze vraag: komt het voor dat patiënten tijdens hun *Wandertrieb* een lustmoord plegen?”

De professor: „Zulke mensen zijn op de vlucht en daarin past een lustmoord niet. Ik zei u al dat de *Wandertrieb* zeldzamer dan zeldzaam is en ik voeg er thans aan toe dat een moord tijdens zo’n toestand zo waarschijnlijk is als vogelpoep in een koekoeksklok.”

Of professor Van Marle met die boodschap in de vaderlandse talkshows terecht was gekomen, valt zeer te betwijfelen.

Harald Merkelbach is hoogleraar psychologie aan de Universiteit Maastricht